

РУХ АНТИГЛОБАЛІСТІВ ЯК ПРОТИДІЯ ЗНИЩЕННЮ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ

Стаття присвячена аналізу антиглобалістського руху в умовах інтеграційних процесів, зокрема його ролі у протидії знищенню державного суверенітету. Аналізуються механізми впливу антиглобалістського руху на владні структури. На прикладі створення громадянського суспільства в окремо взятій громаді штату Чапас, Мексика, проаналізовано механізм протидії глобалізації та боротьбу за власні інтереси, культурну ідентичність, права та свободи.

Ключові слова: антиглобалістський рух, державний та національний суверенітет, глобалізація.

В статье проанализировано антиглобалистское движение в условиях интеграционных процессов, в частности его роль в противодействии уничтожению государственного суверенитета. Проанализированы механизмы влияния движения антиглобалистов на властные структуры. На примере образования гражданского общества в отдельно взятой громаде штата Чапас, Мексика, проанализировано механизм противодействия глобализации и борьбу за собственные интересы, культурную идентичность, права и свободы.

Ключевые слова: антиглобалистское движение, государственный и национальный суверенитет, глобализация.

The paper analyzes the anti-global movement within global process, in particularly, its' role in resistance of state sovereignty's destruction. The author describes the mechanism of anti-globalists' influence on power. On the example of civil society in state Chapas, Mexico, it is shown mechanism of resistance to globalization and fighting for interests, cultural identity, rights, and freedoms.

Key words: anti-global movement, state and national sovereignty, globalization.

Глобалізація – це загальноцивілізаційний процес, який справляє величезний вплив на політичну та інші сфери людського буття. Загалом у визначенні терміну «глобалізація» можна виокремити чотири основи: тлумачення її як процесу зміцнення зв'язків між найвіддаленішими куточками планети; як процесу поширення по всій планеті єдиних, спільних для всього людства технологій, культури, ідей, ціннісних орієнтацій, способу життя, поведінки тощо; як виникнення спільних для світового співтовариства проблем, зокрема, економічних, політичних, військових та інших; як процес зростання вселюдських інтересів в усіх сферах людського буття, породжуваних поглибленням взаємозв'язків і взаємозалежності країн і народів [4, с. 163].

Антагоністичну позицію стосовно глобалізаційних процесів висловлюють представники різноманітних політичних та соціальних угруповань, політичних партій, громадських організацій та об'єднань, яких узагальнюють під назвою «антиглобалісти». Антиглобалізм – це реакційний напрям в лівій філософії, який позиціонує себе як механізм протидії злиттю всіх світових процесів в єдину форму, яка буде стандартною для будь-якої держави, будь-якої нації, будь-якого соціального або територіального об'єд-

нання [2]. У цьому визначенні поняття «антиглобалізм» розшифровується через його основну тезу – несприйняття глобалізаційних процесів. Саме після занепаду комуністичного руху і активності «нових лівих» в шістдесятих роках двадцятого століття виникає нова масова антикапіталістична альтернатива. Антиглобалізм об'єднує, перш за все, традиційні ліві сили – це комуністичні партії, троцькісти, маоїсти, анархісти, деякі організації лівих соціал-демократів та соціалістів. Всі ці сили об'єднуються в *антиглобалістський рух*. Це загальна назва суспільних організацій, рухів та ініціативних груп, які ведуть боротьбу з соціальними, економічними, політичними і екологічними наслідками глобалізації в її сьогоденній формі.

Частина груп, які приймають участь в антиглобалістському русі, створена спеціально з метою боротьби проти наслідків й ефектів глобалізації. Інші в той чи іншій мірі пов'язані з суспільними та політичними рухами – пацифістським, екологічним, солідарності з країнами або народами третього світу, ліворадикальними тощо. Всі учасники подібних рухів критикують неоліберальний варіант капіталізму і міжнародні економічні і фінансові інститути, наприклад, Всесвітній банк, Міжнародний валютний фонд, Організацію економічного співробітництва і розвитку,

ВТО; міжнародні угоди про свободу торгівлі, а також політичні та економічні зустрічі та конференції.

Попередником антиглобалістського руху є Сапатистська армія національного звільнення. 1 січня 1994 року вступила в силу угода про вільну торгівлю в Північній Америці. Цю угоду підписали США, Мексика, Канада і з цього моменту була створена організація – НАФТА. У цей самий день відбулося повстання індіанців штату Чапас в Мексиці під керівництвом субкоманданте Маркоса. Він звернувся до усіх відомих людей планети, говорячи про смерть ТНК і майбутній четвертій світовій війні. Таким чином і була створена Сапатистська армія, а у квітні 2001 року Маркос очолив мирну ходу на Мехіко. До цього походу приєдналися Габріель Гарсія Маркес, Олівер Стоун, редактор «Монд Діпломатік» Ігнасіус Рамоне, ряд депутатів Європарламенту. В кінці липня 1996 р. в штаті Чапас відбулася історична зустріч більше 3000 активістів і вчених з 42 країн п'яти континентів, які обговорювали боротьбу проти неолібералізму в глобальному масштабі [9].

Проте прийнято вважати, що антиглобалізм зародився у Франції. В червні 1998 року декілька французьких видань, суспільних асоціацій і профспілок об'єдналися в Асоціацію громадян за оподаткування фінансових операцій, «АТТАК-Франція». Головною вимогою АТТАК є встановлення «Податку Тобіна». Це податок, який запропонував у 1972 році нобелівський лауреат Джеймс Тобін. Його сутність у тому, що 0,1% від усіх фінансових операцій спрямовується на боротьбу з бідністю і підняттям економіки країн третього світу. Навіть якщо цей податок складав би 0,05%, то це б дозволило щорічно збирати більше 150 млрд. дол., що дозволило б забезпечити перерозподіл коштів між розвиненими країнами та країнами, які розвиваються. У 2001 році конгресмен-демократ Пітер де Фаціо з США запропонував для обговорення в Конгресі проекту закону про введення «Податку Тобіна». У 2001 – на початку 2002 років уряд Бельгії поставив питання про «Податок Тобіна» на розгляд в Європарламенті. У 1998 році у Франції була створена національна організація на підтримку оподаткування фінансових операцій на користь громадян. В основному, її діяльність була спрямована на реалізацію «Податку Тобіна». Крім того, ця організація виступає за списання боргів країнам, які розвиваються. У грудні 1998 року активісти «АТТАК-Франція» провели в Парижі міжнародну зустріч, на яку запросили делегації «Руху безземельних» (Бразилія), «Політичного й інформаційного центру міжнародної солідарності» (Республіка Корея), «Жіночого руху» (Канада), «Фермерів селянської організації Karnathaka (Індія), «Міжнародного форуму альтернатив» (Бельгія). Таким чином продовжився всесвітній розвиток антиглобалістського руху. У 2003 році у світі нараховувалося більше 2500 антиглобалістських організацій [8].

Головною формою антиглобалістського руху є масові акції та кампанії протесту і громадянської непокорі. Вони супроводжуються ходами і мітингами, в яких приймає участь велика кількість людей. У 1998 році в якості децентралізованої мережі ініціатив протистояння проти «вільної торгівлі» і ВТО була створена «Глобальна дія народів». На сучасному етапі марші протесту проводяться за звичай коаліціями груп. Такі виступи організовують сумісні комітети, які утворені з представників груп; рішення приймаються, за можливістю, на основі загальної згоди. Який-

небудь офіційно керуючий центр і формальна ієрархія при цьому відсутні.

Основні діючі суб'єкти антиглобалістського руху – це суспільні, неурядові або політичні групи та асоціації. Вони можуть мати місцевий, регіональний, національний або міжнародний характер, займатися конкретною вузькою проблематикою або претендувати на вирішення проблем в масштабі усього суспільства. Спектр цих організацій досить широкий. Наприклад, до складу «Соціального форуму Генуї», який організував акції протесту проти зустрічі Великої вісімки у цьому італійському місті в червні 2001 року, ввійшло більше 500 груп. Серед учасників виступів були місцеві громадянські, пацифістські, антивійськові, екологічні, правозахисні, жіночі, студентські і молодіжні організації, католицькі рухи, групи солідарності, рух за списання боргів третього світу, самокеровані соціальні центри і пов'язані з ними структури, профспілки, політичні організації лівих та інші.

На сьогодні все гучніше постає питання про зникнення традиційного державно-національного суверенітету. Зазначене питання виникло лише тоді, коли глобалізаційні процеси поширилися в усьому світі. Проте чи потрібен суверенітет державам, які є активними учасниками глобальних перетворень? З активною точкою зору виступають саме представники антиглобалістів, зазначаючи, що національна держава повинна зберігати свою сутність, а не перетворюватись у єдиний світовий простір, «глобальне село» (global village), що є результатом світових інтеграційних тенденцій [5, с. 321]. Пропозиція антиглобалістів полягає в тому, що необхідно зберегти сильну національну державу, у пріоритетах якої будуть стояти справи внутрішньої політики, а не зовнішні орієнтири.

Ще в ХХ столітті А. Печчеї, засновник альтернативи стики та член Римського клубу, стверджував, що в умовах висикоінтегрованого світового товариства головною перешкодою для подолання його проблем буде те, що функціональною одиницею світового суспільства дотепер залишається суверенна держава [7, с. 408]. Ми не можемо уявити Сполучені Штати (які, в свою чергу, йдуть на чолі інтеграційних процесів) як несуперечливий суверенну державу, яка втратила власні внутрішні важелі правління, яка у своїй зовнішній діяльності підкорюється рішенням якої-небудь міжнародної наддержавної організації. Так само ми не можемо уявити Європейський Союз як єдину однорідну наддержаву, без суперечностей між його членами, які за своєю суттю не є однорідними (наглядним прикладом є провідні держави ЄС ФРН та Французька Республіка у порівнянні з країнами, що приєдналися у 2007 році Румунією та Республікою Болгарією, чи то навіть з Грецією).

Представники Римського клубу ще в 1970-х роках заявили про неспроможність зусиль національних держав у боротьбі з виявленими тоді і нерозв'язаними дотепер глобальними проблемами людства. Суверенітет, на думку П. Друкера, перестав бути ефективним для розв'язання важливих завдань, поступаючись в цьому новоутвореним центрам влади – транснаціональним корпораціям, які стали флагманом глобалізації як такої [7, с. 409].

Колишній генеральний секретар ООН Кофі Аннан визначив зміст глобалізації як взаємодію груп та окремих індивідів один з одним напряму, через кордони без обов'язкової участі в цьому процесі держави. Частково це стало можливо завдяки появі нових технологій, частково тому, що держави

зрозуміли, що звільнення творчої енергії громадян набагато краще сприяє благополуччю, ніж її обмеження [3, с. 92]. Однак зі зникненням державного та національного суверенітету існує вірогідність зникнення інститут громадянства та держави самої. Всі функції, які виконує держава, перейдуть до наддержавних об'єднань. Може створитися єдина колоніальна система та система метрополій, коли метрополії будуть керувати політикою своїх колоній, думка колоній взагалі не буде враховуватися, усі питання будуть вирішуватися на рівні метрополій. Проте довгий час світове товариство позбувалося цієї схеми, колонії висловлювали незадоволення, що призводило до визнання їхнього суверенітету та незалежності військовим або мирним шляхом. Аналогічна ситуація буда і в Радянському Союзі, коли 15 країн визнали свій суверенітет. Чи потрібно людству повертатися до старої, пережитої схеми, або кожна країна має право на власну позицію, вектор внутрішньої та зовнішньої політики, не залежної від інших держав?

Вирішенням цього питання і займаються представники антиглобалістського руху. Зусилля антиглобалістів спрямовані на захист національної культури та ідентичності. Одним з яскравих прикладів боротьби за національну ідентичність та визначність був вже згаданий виступ Сапатистської армії національного звільнення та індійської громади штату Чапас. На даний момент мексиканський уряд фактично визнав самоврядування в індійських громадах. Між владою та представниками громади йдуть результативні переговори, оди дві сторони йдуть на поступки, зокрема, у 2000 році владою було проголошено поступове закриття усіх військових баз у штаті Чапас, а представниками громади було висловлено готовність вести переговори з владою, тому що головною метою Сапатистської армії було припинення збройної боротьби та розв'язання конфлікту мирним шляхом. З 2001 року уряд приступив до розробки законопроекту про права і культуру індіанців [9]. Здійснивши конститутційну реформу щодо прав та культури індіанців, у 2001 році, влада Мексики лише частково задовольнила вимоги протестуючих. У відповідь на

дії влади протестуючі висунули Комюніке Підпільного революційного індійського комітету – Генерального командування Сапатистської армії національного визволення, в якому жорстко критикується законодавча ініціатива влади та проголошується подальший супротив штату Чапас до того моменту, коли влада не виконає своїх обіцянок та не визнає права індіанців.

Боротьба мексиканських революціонерів стала яскравим прикладом функціонування громадянського суспільства, яке здатне протистояти будь-яким глобальним перетворенням та зберігати власну ідентичність, культуру та прагнення до єдності. Саме громадянське суспільство в межах кожної окремої держави має можливість протистояти всім негативним наслідкам глобалізації, акумулюючи в собі зусилля не лише представників антиглобалістського руху, а також державні об'єднання та організації, політичні партії та рухи, простих громадян, які не бажать зникнення власної держави та народу. Національна держава – це найефективніший політичний інструментарій вирішення етнічних, релігійних та культурних проблем у суспільстві, які пов'язані з різноманітними проявами нетерпимості, відчуження та екстремістських настроїв [1, с. 60].

Державний суверенітет, як і будь-яке суспільне явище, зазнає істотних революційних впливів, зокрема під тиском глобалізаційних та інтеграційних процесів. Але це не означає втрати ним політико-правової цінності. Зокрема, входячи до міждержавних, міжнародних організацій, об'єднань, наприклад, до Європейського Союзу, держави не передають свій суверенітет [6]. Проте зазначений процес може відбутися з подальшою інтеграційною політикою в межах Європейського Союзу. Питання про майбутнє національної держави стає під загрозу глобальним процесів. У цьому випадку рух антиглобалістів може і повинен стати рушійною силою, яка буде протистояти знищенню державного суверенітету, створюючи на своїй базі громадянське суспільство. Громадянське суспільство стане перепорою на шляху перетворення світу у єдину структуру, наддержаву, зберігаючи при цьому національну культуру, ідентичність та права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блинов А.С. Национальное государство в условиях глобализации: контуры построения политико-правовой модели формирующегося глобального порядка. – М.: МАКС Пресс, 2003. – 150 с.
2. Гавриш О. Антиглобализм – признак обединени мировой экономики // Зеркало недели, №28, 27 июля 2002. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://zn.ua/ECONOMICS/antiglobalizm_priznak_obedineniya_mirovoy_ekonomiki-29029.html
3. Ганин О.Н. Государство в условиях глобализации // Фундаментальные исследования, 2005. – № 2. – С. 91-93.
4. Красиков С.А. Глобализация: политические риски открытости // ПОЛИС, 2008. – № 2. – С. 162-170.
5. Кундрикова Е.В. Место и роль национального государства в условиях глобализации // Социально-гуманитарные знания. - 2009. - №4. - С.319-326.
6. Писаренко С. Державний, національний, народний суверенітет в умовах глобалізації // Віче, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2546/>
7. Політика європейської інтеграції / Під ред. В.Г. Воронкової – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 512 с.
8. Chuck Morse, Theory of the Anti-Globalization Movement // New Formulation February 2003, Vol. 2, No. 1, Internet: <http://flag.blackened.net/nf/1antiglobalization.htm>
9. Zapatista Army of National Liberation, Internet: http://en.wikipedia.org/wiki/Zapatista_Army_of_National_Liberation

Рецензенти: **Іванов М. С.**, д.політ.н, професор;
Бронніков В. Д., к.і.н., доцент.

© Машура Х. А., 2012

Стаття надійшла до редколегії 10.05.2012 р.

МАШУРА Христина Анатоліївна – аспірант кафедри політичних наук Чорноморського державного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна.

Коло наукових інтересів: глобалістика, антиглобалістський рух, національний суверенітет, міграційні процеси, ісламський тероризм.